

Briselē, 2018. gada 30. novembrī
(OR. en)

14302/1/18
REV 1

SAN 403
PHARM 59

PIEZĪME

Sūtītājs:	Padomes Ģenerālsēkretariāts
Saņēmējs:	Pastāvīgo pārstāvju komiteja / Padome
Temats:	Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības padomes sanāksme 2018. gada 7. decembrī Vakcīnneizlēmības novēršana ES un valstu līmenī: problēmas un iespējas digitalizētā pasaulē – <i>viedokļu apmaiņa</i>

Pielikumā pievienota prezidentvalsts piezīme, kas izstrādāta, gatavojoties publiskajai viedokļu apmaiņai par tematu "Vakcīnneizlēmības novēršana ES un valstu līmenī: problēmas un iespējas digitalizētā pasaulē", kas paredzēta EPSCO padomes sanāksmē 2018. gada 7. decembrī. Lai strukturētu viedokļu apmaiņu, prezidentvalsts ir sagatavojusi trīs jautājumus, kas izklāstīti dokumenta beigās.

**Vakcīnneizlēmības novēršana ES un valstu līmenī:
problēmas un iespējas digitalizētā pasaulē**

VISPĀRĪGA INFORMĀCIJA UN PROBLĒMAS

Vakcinācija ir viens no 20. gadsimta lielākajiem sasniegumiem sabiedrības veselības aizsardzības jomā, tā ir veicinājusi baktēriju izskaušanu pasaulē un poliomielīta izskaušanu un ievērojami samazinājusi slogu, ko rada agrāk tik plaši izplatītas slimības kā difterija un stingumkrampji. Lai gan pastāv plaša zinātniska vienprātība par to, ka vakcinācija ir viena no būtiskākajām un efektīvākajām mūsdienu medicīnā pieejamajām profilakses iespējām, ar vakcināciju novēršamas slimības arvien vairāk apdraud sabiedrības veselību lielākajā Eiropas daļā. Ir dažādi iemesli, kādēļ pastāv šāda atšķirība starp teorētiskām zināšanām un to praktisko izmantojumu, un viens no tiem ir arvien pieaugošā vakcīnneizlēmība. Mūsdienu komunikācijas un informācijas tehnoloģijas, kas ļauj ātri un viegli izplatīt jebkāda veida ziņas, tostarp nepatiesu informāciju par vakcīnām un vakcināciju, varētu radīt bažas par vakcinēšanos. Tajā pašā laikā šīs jomas straujā attīstība varētu arī palīdzēt uzlabot veselības veicināšanu un slimību novēršanu.

Vakcīnneizlēmība un rūkoša uzticēšanās

Nepareizi priekšstati par vakcināciju ir sabiedrības uzmanību no vakcinācijas ieguvumiem novirzījuši uz neuzticēšanos zinātnei un bailēm no iespējamām nevēlamām blakusparādībām. Šī pieaugošā neizlēmīguma pamatā ir vairāki faktori, kas visi līdz šim vēl varētu nebūt pilnībā izprasti. Tā kā, pateicoties senākai plānveida vakcinācijai, vakcīnregulējamas slimības ir mazinājušās, iedzīvotāji šajās slimībās vairs nesaskata to risku dzīvībai, ko tās var radīt. Tādēļ viņi vairs pietiekami neapzinās to, kāda ir vakcinācijas nozīme dzīvības glābšanā un kādi ir vakcinācijas neveikšanas riski. Citi nozīmīgi faktori ir uzticamas informācijas trūkums un dažos gadījumos – neuzticēšanās pieejamās informācijas sniedzējiem, mazāka gatavība samierināties ar jebkādiem potenciāliem riskiem, kas saistīti ar veselu cilvēku (jo īpaši bērnu) vakcinēšanu, izpratnes trūkums par to, kā vakcinēšanas ieguvumi indivīdam samērojami ar vakcinēšanas ieguvumiem sabiedrībai, un nepatiesas informācijas baroti mediju strīdi par vakcīnu drošumu. Komunikācijas tehnoloģijas, kas ļauj ātri un viegli pasaulē izplatīt ziņas un sniedz pastāvīgu piekļuvi iespējami neuzticamai informācijai internetā, ir nodrošinājušas daudzas jaunas platformas, kas paātrina to, ka izplatās bažas un nepatiesa informācija par vakcīnām un vakcināciju. Vairākās ES dalībvalstīs vakcinācijas pretinieku grupas ar sociālo un galveno plašsaziņas līdzekļu palīdzību gūst arvien lielāku popularitāti un ir sākušas ietekmēt sabiedrības viedokli un politiku.

Nesen publicētā ziņojumā par stāvokli attiecībā uz uzticēšanos vakcīnām Eiropas Savienībā ¹ ir norādīts, ka, lai gan lielākā daļa iedzīvotāju joprojām uzskata vakcīnas par nozīmīgām, efektīvām un drošām, uzticēšanās vakcīnām PVO Eiropas reģionā ir mazāka nekā citos reģionos un vairākās valstīs pēdējo 20 gadu laikā ir bijušas ievērojamas uzticēšanās krīzes, kas daļēji varētu izskaidrot postošo masalu uzliesmojumu konkrētās ES dalībvalstīs.

¹ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/vaccination/docs/2018_vaccine_confidence_en.pdf

Nepietiekama vakcinācijas aptvēruma radītās sekas

Vispārējais vakcinācijas aptvērums dažādās ES dalībvalstīs krasi atšķiras, un daudzās dalībvalstīs tas ir mazāks par mērķi 95 % apmērā, kas vajadzīgs, lai nodrošinātu kolektīvo imunitāti pret masalām. Kā nozīmīgu piemēru var minēt to, ka tikai sešas ES/EEZ dalībvalstis 2017. gadā ir sasniegušas vakcinācijas aptvēruma mērķi (vismaz 95 %) attiecībā uz abām masalas saturošās vakcīnas devām ².

Tādēļ vairākas ES dalībvalstis un to kaimiņvalstis patlaban saskaras ar vēl nepieredzētiem vakcīnregulējamu slimību uzliesmojumiem. Tikai 2017. gadā vien Eiropas Savienībā vairāk nekā 14 000 cilvēku saslima ar masalām; tas vairāk nekā trīs reizes pārsniedz 2016. gadā ziņoto saslimstības līmeni. Pēdējo divu gadu laikā vairāk nekā 57 cilvēki ir miruši no masalām, bet divi – no difterijas. Eiropai neizdodas masalas izskaust atbilstoši Pasaules Veselības organizācijas mērķrādītājiem.

Vēl viens nepietiekama vakcinācijas aptvēruma risks ir tas, ka Eiropas Savienībā no jauna tiks introducēts poliovīruss, apdraudot Savienības statusu "brīva no poliomielīta".

Ik gadu tiek atklāti 33 000 saslimšanas gadījumi ar dzemdes kakla vēzi, un katru gadu Eiropas Savienībā no šā vēža veida mirst 15 000 sieviešu ³. Vairumu no visiem dzemdes kakla vēža saslimšanas gadījumiem izraisa inficēšanās ar cilvēka papilomas vīrusu (*HPV*) ⁴. Ar *HPV* inficēšanās skaitu varētu ievērojami samazināt, veicot vakcināciju pret *HPV* ^{5 6}.

² <https://ecdc.europa.eu/en/publications-data/vaccination-coverage-second-doses-measles-containing-vaccine-country-eueea-2017>

³ <https://ecdc.europa.eu/en/human-papillomavirus/factsheet>

⁴ <https://www.scirp.org/journal/PaperInformation.aspx?paperID=84214>

⁵ <http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/vaccines-and-immunization/news/news/2018/10/hpv-vaccination-protecting-girls-now-from-cervical-cancer-in-their-future>

⁶ <https://www.uptodate.com/contents/human-papillomavirus-vaccination>

RISINĀJUMI SAISTĪBĀ AR EFEKTĪVA VAKCINĀCIJAS APTVĒRUMA GALVENAJIEM ŠĶĒRŠĻIEM UN VEICINOŠAJIEM FAKTORIEM

Pirmais būtiskais solis cīņā pret zemu vakcinācijas aptvēruma līmeni ir saprast, kādi mehānismi veicina zemu vakcinācijas līmeni Eiropā.

Saskaņā ar nesen publicētu ziņojumu par vakcinācijas pakalpojumu organizēšanu un sniegšanu Eiropas Savienībā ⁷ dalībvalstis ziņo, ka vakcīnneizlēmība ir viens no galvenajiem šķēršļiem efektīvam vakcinācijas aptvērumam masalu gadījumā un efektīvai bērnu vakcinācijas programmu īstenošanai. Citi ziņojumā minētie šķēršļi efektīvam vakcinācijas aptvērumam attiecībā uz masalām ir nespēja sasniegt neaizsargātas iedzīvotāju grupas, iedzīvotāju kopējās informētības trūkums, veselības aprūpes speciālistu nepietiekama apmācība vai to vakcīnneizlēmība, vakcinēšanas pakalpojumu organizēšana, sniegšana un finansēšana, īslaicīgs vakcīnu deficīts un elektroniska valstu un starptautiska vakcinācijas reģistra neesamība. Daži ziņojumā minētie pretpasākumi ir iekļaut vakcināciju pret masalām valsts finansētos veselības aprūpes pakalpojumos, veikt izpratnes veicināšanas kampaņas un izmantot vakcinācijas uzraudzības sistēmu.

Attiecībā uz pieaugušo vakcināciju pret gripu galvenie dalībvalstu norādītie efektīva vakcinācijas aptvēruma šķēršļi cita starpā ir vispārējais iedzīvotāju izpratnes trūkums, jo cilvēki neapzinās infekcijas iespējami nopietnās sekas, kā arī ar to saistītais vakcīnneizlēmības un vakcinācijas pretinieku kustību jautājums un personīgie maksājumi. Dalībvalstis ziņoja, ka efektīvu gripas vakcinācijas aptvērumu veicina plašsaziņas līdzekļu kampaņas, ar kurām palielina iedzīvotāju izpratni kopumā, kā arī veselības nozares speciālistu izpratni. ⁷

⁷ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/vaccination/docs/2018_vaccine_services_en.pdf

Nesen publicētā ziņojumā, ko izstrādājusi ekspertu grupa jautājumos par efektīvām iespējām ieguldīt veselības jomā ⁸, ir apzināti galvenie faktori, kas ietekmē vakcinēšanos, tā, piemēram, pozitīvie faktori ir piekļuve uzticamai informācijai par vakcināciju, pozitīvu plašsaziņas līdzekļu vēstījumu ietekme, uzticēšanās veidošana attiecībā uz iestādēm un pakalpojumu sniedzējiem un uzticēšanās veicināšana attiecībā uz vakcināciju, savukārt negatīvie faktori ir baumas un mīti, ar kuriem samazina uzticēšanos vakcīnām, un dažu veselības aprūpes speciālistu nespēja šos mītus atspēkot un sniegt uz pierādījumiem balstītus padomus.

Viens no faktoriem, kas patlaban maina un ietekmē veselības aprūpi kopumā un tādējādi ietekmē arī vakcinācijas nozari, ir notiekošā veselības aprūpes sektora digitalizācija. Viens no galvenajiem digitalizācijas sasniegumiem vakcinācijas jomā ir elektronisku imunizācijas informācijas sistēmu (IIS) izveidošana, ko līdz 2016. gada beigām astoņas dalībvalstis ir veikušas valsts līmenī un vēl daudzas citas – reģionālā un vietējā līmenī. ⁹ Minētajām sistēmām piemīt liels potenciāls uzlabot publisko vakcīnu nodrošinājumu, optimizējot datu kvalitāti vakcinācijas aptvēruma līmeņa jautājumā un palīdzot apzināt vakcinācijas robus un nepietiekami nodrošinātas iedzīvotāju grupas. Ar tām varētu uzlabot arī vakcinācijas aptvēruma līmeni, nodrošinot tādus papildu mehānismus kā atgādinājuma sistēmas. To izmantošana tomēr arī norāda uz jaunām interešu konfliktu jomām un rada jaunus apsvērumus tādās jomās kā datu aizsardzība un individuālās tiesības, ētika un vajadzīgo sistēmu salīdzināmība.

⁸ https://ec.europa.eu/health/expert_panel/sites/expertpanel/files/020_vaccinationpgms_en.pdf

⁹ <https://ecdc.europa.eu/sites/portal/files/documents/immunisation-systems.pdf>

JAUTĀJUMI UN DISKUSIJU TEMATI

Ņemot vērā minēto vispārējo informāciju, Padome tiek aicināta apsvērt šādus jautājumus:

1. Nesen veikts pētījums ¹⁰ apliecina, ka vakcīnneizlēmība dažās Eiropas valstīs ir samazinājusies, savukārt citās palielinājusies. Aktuālais masalu uzliesmojums Eiropā pierāda, ka vakcīnneizlēmība varētu radīt zemu vakcinācijas līmeni un ir būtisks pārrobežu veselības apdraudējums Eiropā. Kādi iemesli ir vakcīnneizlēmības atšķirībām dažādās dalībvalstīs un kā šo jautājumu var risināt? Kādi centieni ir jāveic, lai sistemātiski cīnītos pret vakcīnneizlēmību un zemu vakcinācijas aptvēruma līmeni Eiropas Savienībā un novērstu šo pārrobežu veselības apdraudējumu? Vai pastāv paraugprakse, kas jūsu dalībvalstij ir palīdzējusi palielināt vakcinācijas aptvērumu? Vai jūs varētu minēt kādu veiksmīgu pasākumu, ko varētu īstenot citās dalībvalstīs?
2. Ātrā ziņu izplatīšana un vieglā piekļuve informācijai internetā kalpo par platformu vakcinācijas pretiniekiem, un plašākai sabiedrībai kļūst arvien grūtāk apzināt uzticamus informācijas avotus vakcinācijas jautājumā. Kā dalībvalstīm visveiksmīgāk veidot sinerģijas, lai cīnītos pret plašsaziņas līdzekļos un jo īpaši internetā izplatītu nepatiesu informāciju un viltus ziņām attiecībā uz vakcīnām un vakcināciju?
3. Pašlaik notiekošā digitalizācija rada izmaiņas visās veselības aprūpes sistēmu daļās. Kādi būs digitalizācijas ieguvumi un izaicinājumi vakcinācijas jomā un kā tā varētu palīdzēt palielināt vakcinācijas aptvēruma līmeni?

¹⁰ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/vaccination/docs/2018_vaccine_confidence_en.pdf